

André Gunder Frank

Underutvecklingens utveckling

[Ursprungligen i tidskriften *Monthly Review*, sept 1966. Den svenska översättningen, av Lennart Jönsson, publicerades i antologin *Underutveckling eller revolution i Latinamerika* (1971)]

Vi kan inte hysa några förhoppningar om att kunna formulera en riktig utvecklingsteori och -politik för den majoritet av världens befolkning som nu kämpar mot underutveckling, utan att först lära oss hur dess tidigare ekonomiska och sociala historia har givit upphov till den nuvarande underutvecklingen. Likväl studerar de flesta historiker endast de utvecklade metropol-länderna och ägnar föga uppmärksamhet åt de koloniala och underutvecklade länderna. Av den anledningen har de flesta av våra teoretiska grundbegrepp och anvisningar för utvecklingspolitik formats enbart utifrån de historiska erfarenheterna i de europeiska och nordamerikanska utvecklade kapitalistiska länderna.

Eftersom de koloniala och underutvecklade ländernas historiska erfarenhet bevisligen varit helt annorlunda, misslyckas också den teori som finns, med att helt och hållet beakta världens underutvecklade delars historia, utan återspeglar världens förflutna — som en helhet — bara till vissa delar. Ännu viktigare är att vår okunnighet om de underutvecklade ländernas historia leder oss att anta att deras tidigare och t.o.m. nuvarande utvecklingsskeden liknar passerade stadier i de utvecklade ländernas historia. Denna okunnighet och detta antagande får oss att allvarligt missuppfatta den nutida underutvecklingen och utvecklingen. Dessutom tar de flesta studier i utveckling och underutveckling inte med i beräkningen de ekonomiska och andra förhållanden som existerat mellan metropolerna och deras ekonomiska kolonier under metropolernas världsomfattande expansion och under det merkantilistiska och kapitalistiska systemets utveckling. Därför misslyckas större delen av vår teori med att förklara det kapitalistiska systemets struktur och utveckling som helhet, samtidigt som den inte heller kan förklara hur detta system på samma gång skapar underutveckling inom vissa delar av systemet och utveckling inom andra.

Det anses allmänt att ekonomisk utveckling inträffar i en serie på varandra följande kapitalistiska stadier och att dagens underutvecklade länder fortfarande befinner sig på en historisk nivå, ibland betecknad som ett ursprungsstadium, som de nu utvecklade länderna för länge sedan passerat. Även den mest obetydliga bekantskap med historien visar dock att underutveckling inte är något naturligt eller traditionellt och att varken det förflutna eller det nuvarande i de underutvecklade länderna i något betydelsefullt avseende liknar de utvecklade ländernas historia. Dessa var aldrig *underutvecklade*, även om de kanske var *outvecklade*. Det anses också allmänt att dagens underutveckling av ett land kan förstås som resultatet eller återspeglings bara av landets egna ekonomiska, politiska, sociala och kulturella kännetecken eller struktur. Likväl visar den historiska forskningen att den samtida underutvecklingen till stor del är en historisk produkt av de ekonomiska och andra förhållanden som tidigare varit rådande och som för närvarande råder mellan den underutvecklade satelliten och de nu utvecklade metropol-länderna. Dessutom utgör dessa samband en väsentlig del av det kapitalistiska systemets struktur och dess utveckling till att nå global omfattning. En därmed beslätad och även till stora delar felaktig uppfattning är att utvecklingen av dessa underutvecklade länder och dessas mest underutvecklade områden måste, och kommer att, orsakas eller stimuleras av överföring av kapital, institutioner, värden etc. till dessa länder och områden från de internationella och nationella kapitalistiska metropolerna. Historiska perspektiv utifrån de underutvecklade ländernas tidigare erfarenheter antyder tvärtom att ekonomisk utveckling i de underutvecklade länderna nu endast kan förekomma om den är oberoende av flertalet sådana överföringsförhållanden.

Uppenbara inkomstklyftor och kulturella olikheter har fått många iakttagare att se ”tvådelade” samhällen och ekonomier i de underutvecklade länderna. Var och en av de två delarna antas ha en egen historia, en struktur och en samtida utveckling till stora delar oberoende av den andra. Förmodligen har endast en del av ekonomin och samhället blivit väsentligt påverkad av nära ekonomiska förbindelser med den kapitalistiska världen ”utanför”, och den delen, anses det, blev modern, kapitalistisk och relativt utvecklad just tack vare denna kontakt. Den andra delen betraktas allmänt som på olika sätt isolerad, baserad på självhushållning, feodal eller förkapitalistisk och därför mera underutvecklad.

Jag tror tvärtom att hela tesen om det ”tvådelade” samhället är falsk och att de politiska rekommendationer den leder till kommer, om de följs, endast att intensifiera och bevara de särskilda villkor för underutveckling som de antas vara konstruerade för att avhjälpa.

En växande samling påtagliga uppgifter tyder på — och jag är säker på att framtida historieforskning kommer att bekräfta detta — att det kapitalistiska systemets tillväxt under de senaste århundradena effektivt och fullständigt kom att omfatta även de till synes mest isolerade delarna av den underutvecklade världen. Därför är de ekonomiska, politiska, sociala och kulturella institutioner och förhållanden vi nu iakttar där produkter av det kapitalistiska systemets utveckling på samma sätt som också de skenbart mer moderna eller kapitalistiska grunddragen hos de nationella metropolerna i dessa underutvecklade länder är det. Analoga med förhållandena mellan utveckling och underutveckling på den internationella nivån, är de nuvarande underutvecklade institutionerna i ett underutvecklat lands så kallade efterblivna eller feodala inhemska områden inte mindre produkten av en enda historisk process av kapitalistisk utveckling än de så kallade kapitalistiska institutionerna i de förment mera progressiva länderna är det. Jag skulle vilja skissera de slags uppgifter som stöder denna tes och samtidigt ange linjer som vidare studier och forskning på ett fruktbart sätt kan fortsätta efter.

Generalsekreteraren i Latin American Center for Research in the Social Sciences skriver i institutionens tidskrift: ”Stadens privilegierade situation har sitt ursprung i den koloniala perioden. Den grundlades av Erövraren för att tjäna samma mål som den fortfarande tjänar i dag; att införliva den infödda befolkningen i den ekonomi som Erövraren och hans ättlingar förde med sig och utvecklade. Regionstaden blev ett erövringsinstrument och är än i dag ett instrument för herravälde”.¹ Nationella indianinstitutet, Instituto Nacional Indigenista, i Mexiko bekräftar denna observation när man där noterar att ”mestisbefolkningen lever i själva verket alltid i en stad, en centralort för ett område med olika kulturer, vilken fungerar som metropolen i en zon med infödd befolkning och vilken med de underutvecklade orterna upprätthåller nära förbindelser som för enar centralorten med satellitorterna”.² Institutet påpekar vidare att ”mellan de mestiser som lever i områdets centralort och de indianer som lever i inlandets jordbruksområden finns det i verkligheten ett mycket mer intimt ekonomiskt och socialt ömsesidigt beroendeförhållande än vad som framgår vid ett första betraktande”, och att provinsmetropolerna ”genom att vara handelscentra också är centra för exploatering”.³

Dessa metropol-satellitförhållanden är således inte begränsade till den imperiala eller internationella nivån utan genomtränger och strukturerar hela det ekonomiska, politiska och sociala livet i de latinamerikanska kolonierna och länderna. Precis som det koloniala och nationella kapitalet och dess exportsektor blir satelliter till de iberiska (och senare till de andra) metropolerna i det världsekonomiska systemet, blir också denna satellit omedelbart en kolonial och

¹ *América Latina*, årgång 6, nummer 4 (oktober—november 1963), sid. 8.

² Instituto Nacional Indigenista, *Los centros coordinadores indigenistas* (Mexico, 1962), sid. 34.

³ *Ibid*, sid. 33-34, 88.

sedan en nationell metropol med avseende på produktionssektorerna och den produktiva befolkningen i inlandet. Vidare är provinshuvudstäderna, vilka således själva är satelliter till de nationella metropolerna — och genom de senare satelliter till världsmetropolerna — i sin tur provinssentra runt vilka deras egna lokala satelliter kretsar. En hel rad metropol-satellit-konstellationer förbinder alltså samtliga delar av hela systemet, från dess metropolcentra i Europa eller USA till den mest avlägsna utpost på den latinamerikanska landsbygden.

När vi undersöker den här metropol-satellitstrukturen, finner vi att var och en av satelliterna, inklusive de nu underutvecklade Spanien och Portugal, fungerar som instrument för att suga kapital eller ekonomiskt överskott ut ur sina egna satelliter och för att kanalisera delar av detta överskott till världsmetropolerna, till vilka alla är satelliter. Dessutom utövar varje nationell och lokal metropol ett inflytande över samt bevarar detta systems monopolistiska struktur och exploaterande förhållande (som Nationella indianinstitutet i Mexiko kallar det) så länge det tjänar metropolernas intressen. Dessa drar fördel av denna globala, nationella och lokala struktur för att gynna sin egen utveckling och för att öka sina härskande klassers rikedomar.

Detta är de grundläggande och alltjämt levande strukturella förhållandena, som inplanterades i Latinamerika av erövrarna. Utöver att undersöka denna koloniala strukturs tillkomst, kräver den föreslagna infallsvinkeln att man studerar utvecklingen — och underutvecklingen — hos dessa latinamerikanska metropoler och satelliter under hela den därpå följande och alltjämt pågående historiska utvecklingen. På så sätt kan vi förstå varför det fanns och fortfarande finns tendenser i den latinamerikanska och världskapitalistiska strukturen som tycks leda till att satelliterna underutvecklas och speciellt varför de nationella, regionala och lokala metropolerna i Latinamerika, som i sin tur är satelliter, finner att deras ekonomiska utveckling i bästa fall är en begränsad eller underutvecklad utveckling.

Att den nuvarande underutvecklingen i Latinamerika är ett resultat av att kontinenten i flera århundraden deltagit i den världskapitalistiska utvecklingsprocessen, tror jag att jag har visat i mina fallstudier av Chiles och Brasiliens ekonomiska och sociala historia.⁴ Min undersökning av Chiles historia tyder på att erövringen inte bara till fullo inlemmade detta land i utbredningen och utvecklingen av det världsomfattande merkantila och senare industriella kapitalistiska systemet, utan att den också införde den monopolistiska metropol-satellit-strukturen och den kapitalistiska utvecklingen i själva den inhemska chilenska ekonomin och i det chilenska samhället. Denna struktur genomträngde landet och spred sig mycket snabbt över hela Chile. Sedan dess och under loppet av världens och Chiles historia under kolonialismens, frihandelns, imperialismens epoker samt under innevarande tidevarv, har Chile alltmer präglats av den ekonomiska, sociala och politiska underutvecklingsstrukturen, karaktäristisk för satelliter. Denna utveckling av underutvecklingen fortsätter idag, både vad gäller Chiles alltmer markanta satellitsituation i förhållande till världsmetropolen och vad gäller den ständigt skärpta polariseringen av Chiles inhemska ekonomi.

Brasiliens historia utgör kanske det tydligaste exemplet på både nationell och regional underutvecklingsutveckling. Världsekonomin tillväxt sedan början av 1500-talet omvandlade efter hand landets nordöstra del, det inre av Minas Gerais, landets norra del och de centrala och södra delarna (Rio de Janeiro, São Paulo och Paraná) till exportekonomier och infogade dem i det världskapitalistiska systemets struktur och utveckling. Var och en av dessa regioner upplevde vad som kan betraktas som ekonomisk utveckling under sin guldålders-period. Men det var en satellitutveckling som var varken självalstrande eller självbevarande. När varuomsättningen eller

⁴ ”Kapitalistisk utveckling av underutvecklingen i Chile” och ”Kapitalistisk utveckling av underutvecklingen i Brasilien” i *Kapitalism och underutveckling i Latinamerika* (Zenitserien, 1970).

produktiviteten i de tre första regionerna minskade, mattades det utländska och inhemska ekonomiska intresset där och de övergavs att utveckla den underutveckling som de lever i idag. I den fjärde regionen drabbades kaffenäringen av ett liknande om än inte fullt så allvarligt öde (fast utvecklingen av syntetisk kaffeersättning kommer kanske att ge den dödsstöten inom en inte alltför avlägsen framtid). Allt detta historiska

bevismaterial motsäger de allmänt accepterade teserna att Latinamerika lider av ett tvådelat samhälle eller att feodala institutioner har överlevt och att dessa utgör avsevärda hinder för en ekonomisk utveckling.

Under första världskriget och ännu mer under den stora depressionen och andra världskriget började São Paulo bygga upp en industri som är den största i Latinamerika idag. Frågan är om denna industriella utveckling har brutit eller kan bryta ut Brasilien ur det satellitutvecklingens och underutvecklingens kretslopp, som har karaktäriserat landets andra regioner och nationella historia under det kapitalistiska systemet hittills. Jag tror att svaret är nej. Betraktar man den inhemska situationen är bevisen så långt tämligen klara. Utvecklingen av en industri i São Paulo har inte fört med sig något större välstånd i Brasiliens andra regioner. I stället har den förvandlat dem till inhemska koloniala satelliter, dekapitaliserat dem ytterligare och befäst eller t.o.m. fördjupat deras underutveckling. Det finns inga tecken som gör det troligt att denna utveckling skulle hejdas inom överskådlig framtid, såvida inte den fattiga landsbygdsbefolkningen flyttar och blir fattig i metropolstäderna. Internationellt sett tycks det vara så att fastän den inledande utvecklingen av São Paulos industri var relativt självständig så håller dess satellitkaraktär i förhållande till de kapitalistiska världsmetropolerna på att förstärkas och dess möjligheter till framtida utveckling begränsas mer och mer⁵. Av mina studier har jag dragit slutsatsen att denna utveckling också tycks vara bestämd att bli en begränsad eller underutvecklad utveckling så länge som den äger rum inom de nuvarande ekonomiska, politiska och sociala ramarna.

Vi måste i korthet dra den slutsatsen att underutveckling inte har sin grund i att föråldrade institutioner överlever eller att det råder brist på kapital i områden som har förblivit isolerade från världshistoriens gång. Tvärtom orsakades underutvecklingen och orsakas fortfarande av exakt samma historiska process som också skapade ekonomisk utveckling: själva kapitalismens utveckling. Denna uppfattning, det gläder mig att säga det, vinner anhängare bland forskare i Latinamerika och visar vad den är värd genom att kasta nytt ljus över problemen i denna del av världen och genom att erbjuda ett bättre perspektiv på hur man skall formulera teori och praktik.⁶

Samma historiska och strukturella angreppsmetod kan också leda till en bättre utvecklingsteori och -politik genom att man formulerar en rad sådana hypoteser om utveckling och underutveckling som jag prövar i min nuvarande forskning. Hypoteserna är härledda ur den empiriska iakttagelsen och det teoretiska antagandet att inom denna världsomfattande metropol-satellitstruktur har metropolerna benägenhet för att utvecklas och satelliterna för att underutvecklas. Den första hypotesen har redan nämnts ovan: att i motsats till utvecklingen av världsmetropolerna, som inte är någons satelliter, är utvecklingen av de nationella och andra underordnade metropolerna begränsad genom deras satellitställning. Det är kanske svårare att pröva denna hypotes än

⁵ Se även "The Growth and Decline of Import Substitution", *Economic Bulletin for Latin America*, IX, nummer 1 (mars 1964); och Celso Furtado, *Dialectica do Desenvolvimento* (Rio de Janeiro: Fundo de Cultura, 1964).

⁶ Andra som använder en liknande metod, fast deras ideologier inte tillåter dem att dra de slutsatser som logiskt följer, är Anibal Pinto, *Chile: Un caso de desarrollo frustrado* (Santiago: Editorial Universitaria, 1957); Celso Furtado, *A formação econômica do Brasil* (Rio de Janeiro: Fundo de Cultura, 1959) som nyligen översattes till engelska som *The Economic Growth of Brazil* av University of California Press; samt Caio Prado Junior, *Historia Econômica do Brasil* (sjunde upplagan, São Paulo: Editora Brasiliense, 1962).

den följande på grund av att dess styrkande beror på prövningen av de andra hypoteserna. Icke desto mindre verkar det som om denna hypotes på det hela taget bekräftas av den osjälvständiga och otillfredsställande ekonomiska och framför allt industriella utvecklingen i Latinamerikas nationella metropoler, såsom visas i de tidigare åberopade studierna. De viktigaste och samtidigt mest bekräftande exemplen utgör Buenos Aires' och São Paulos metropolregioner, vilkas tillväxt började först på 1800-talet och vilka därför i stort sett var fria från varje kolonialt arv, men som var och förblir satellitföreteelser, till stor del beroende av de internationella metropolerna, till en början av Storbritannien och sedan av USA.

En andra hypotes är att satelliterna undergår sin kraftigaste ekonomiska utveckling och framför allt sin mest — i klassisk mening — kapitalistiska industriella utveckling om och när banden till metropolerna är som svagast. Den här hypotesen är i det närmaste rakt motsatt den allmänt accepterade tesen att utveckling i de underutvecklade länderna är en följd av mesta möjliga kontakt med och överföring (diffusion) från de utvecklade metropolländerna. Denna hypotes tycks bekräftas av två slags relativ isolering som Latinamerika har upplevt under sin historia. En är den tillfälliga isolering som orsakats av kriser i samband med krig eller depression i världsmetropolerna. Bortsett från några mindre sådana kriser, avtecknar sig fem perioder av sådana större kriser skarpt och tycks bekräfta hypotesen. Dessa är: den europeiska (och framför allt spanska) depressionen på 1600-talet, Napoleonkrigen, första världskriget, 30-talsdepressionen och andra världskriget. Det är klart konstaterat och allmänt erkänt att den viktigaste industriella utvecklingen på senare tid — särskilt i Argentina, Brasilien och Mexiko, men också i andra länder som Chile har ägt rum precis samtidigt med de två världskrigen och depressionen däremellan. Genom att satelliterna därigenom förlorade handels- och investeringsförbindelser under dessa perioder, påbörjade de en utpräglat självständig industrialisering och tillväxt. Historisk forskning visar att samma sak inträffade i Latinamerika under depressionen i Europa på 1600-talet. Tillverkningsökade i de latinamerikanska länderna och flera av dem, t.ex. Chile, började exportera tillverkade varor. Napoleonkrigen gav upphov till självständighetsrörelser i Latinamerika, och dessa borde kanske också uppfattas som att de delvis bekräftar utvecklingshypoteserna.

Den andra sortens isolering som tenderar att bekräfta den andra hypotesen är den geografiska och ekonomiska isolering av områden, som en gång i tiden var relativt svagt knutna till och nödortfött integrerade i det merkantilistiska och kapitalistiska systemet. Mina preliminära undersökningar visar att det i Latinamerika var dessa områden som initierade och undergick den mest löftesrika självvalstrande ekonomiska utvecklingen av det klassiska industrikapitalistiska slaget. De viktigaste regionfallen är antagligen Tucumán och Asunción, liksom andra städer som Mendoza och Rosario, i det inre av Argentina och Paraguay i slutet av 1700-talet och början av 1800-talet. 1600- och 1700-talets São Paulo, långt innan kaffe började odlas där, är ett annat exempel. Kanske är Antioquia i Colombia och Pueblo och Querétaro i Mexiko andra exempel. På sätt och vis var också Chile ett exempel, eftersom landet, innan sjövägen runt Kap Horn öppnades, låg relativt isolerat vid slutet av en lång färd från Europa via Panama. Alla dessa områden blev tillverkningscentra och t.o.m. exportörer, vanligen av textilier, under perioderna innan de effektivt infogades som satelliter i det koloniala, nationella och världskapitalistiska systemet.

Internationellt sett är naturligtvis det klassiska fallet av industrialisering, utan deltagande som satellit i det kapitalistiska världssystemet, Japan efter den kejsarliga restaurationen under kejsar Meiji i slutet på 1800-talet. Hur, frågar man sig, kunde det råvarufattiga Japan, som ju dock inte var en satellit, industrialisera så snabbt mot slutet av århundradet, medan råvarurika latinamerikanska länder och Ryssland inte kunde göra det, och hur kunde Ryssland så lätt besegras av

Japan i 1904 års krig, efter samma fyrtio år av utvecklingsansträngningar? Den andra hypotesen föreslår att det avgörande skälet är att Japan inte blev satellitstat vare sig under Tokugawa- eller Meijiperioden och därför inte fick sin utveckling strukturellt begränsad på samma sätt som satellitstaterna.

En följsats av den andra hypotesen blir att när metropolerna återhämtar sig från sina kriser och återupptar handels- och investeringsförbindelser, som fullständigt på nytt införlivar satelliterna i systemet, eller när metropolerna expanderar till att infoga tidigare isolerade områden i det världsomfattande systemet, avtar den tidigare utvecklingen och industrialiseringen i dessa områden eller kanaliseras i riktningar som inte är bestående och löftesrika. Detta inträffade efter var och en av de fem här nämnda kriserna. Den förnyade expansionen av handeln och utbredningen av ekonomisk liberalism på 1700- och 1800-talet dämpade och förändrade den utveckling på tillverkningsområdet som Latinamerika hade undergått på 1600-talet och på vissa platser i början av 1800-talet. Efter första världskriget fick den nya nationella industrin i Brasilien ta de hårda konsekvenserna av USA:s ekonomiska invasion. Tillväxten av bruttonationalproduktens och framför allt industrialiseringens expansion över hela Latinamerika avtog igen och industrin blev i allt större omfattning satellitiserad efter andra världskriget och särskilt efter metropolernas återuppbyggnad och expansion under perioden efter Koreakriget. Långt ifrån att ha utvecklats mer sedan dess, har Brasiliens och, på ett ytterst iögonfallande sätt, Argentinas industrisektorer strukturellt sett blivit mer och mer underutvecklade och allt mindre förmögna att åstadkomma fortsatt industrialisering och/eller hålla uppe ekonomins utveckling. Den här processen, som Indien också lider under, återspeglas i en hel skala av inflationistiska betalningsbalanser och andra ekonomiska och politiska svårigheter och i löften som inte inbringar någon lösning för att åstadkomma en långtgående strukturell förändring.

Vår hypotes menar att fundamentalt samma process ägde rum t.o.m. i mer dramatisk form i och med att områden som tidigare inte varit satelliter infogades i systemet. Buenos Aires' tillväxt som en satellit till Storbritannien och införandet av frihandel i de härskande gruppernas intressen i båda metropolerna förstörde tillverkningen och mycket av vad som återstod av den ekonomiska grunden för de tidigare relativt blomstrande inre delarna nästan fullständigt. Tillverkningen tillintetgjordes av utländsk konkurrens, landområden togs i beslag och slogs samman till storgods av den rovgirigt växande exportekonomin, den inomregionala fördelningen av inkomster blev mycket ojämnare och de tidigare utvecklingsområdena blev enkla satelliter till Buenos Aires och därigenom till London. De provinsiella huvudorterna blev inte satelliter utan kamp. Denna metropol-satellit-konflikt var i hög grad orsaken till den långa politiska och väpnade kampen mellan unitaristerna i Buenos Aires och federalisterna i provinserna, och den kan sägas ha varit den enda betydelsefulla orsaken till Trippelalliansens krig, i vilket Buenos Aires, Montevideo och Rio de Janeiro, uppmuntrade och stödda av London, förstörde inte bara Paraguays självständigt utvecklade ekonomi, utan t.o.m. förintade nästan hela den del av befolkningen som vägrade ge sig. Fast detta utan tvekan är det mest groteska exempel som tycks bekräfta hypotesen, tror jag att historisk forskning rörande satellitisering av tidigare relativt oberoende självägande bonde- och begynnande tillverkningsområden, såsom de Karibiska öarna, kommer att bekräfta den ytterligare.⁷ Dessa regioner hade inte en chans mot kapitalismens expanderande och utvecklande krafter och deras egen utveckling måste offras för andras. Argentinas, Brasiliens och andra länders ekonomi och industri, som präglats av verkningarna av metropolernas återuppbyggnad sedan andra världskriget, lider idag i hög grad av samma öde, om, än lyckligtvis i mindre utsträckning.

En tredje huvudhypotes, som härleds ur metropol-satellitstrukturen, är den att de regioner som

⁷ Se t.ex. Ramiro Guerra y Sánchez, *Sugar and Society in the Caribbean* (New Haven: Yale University Press, 1964).

idag är de mest underutvecklade och feodal-liknande, är just de som hade de starkaste banden med metropolerna förr. Det är de områden som var de största exportörerna av råvaror till och de största kapitalkällorna för världsmetropolerna och som övergavs av metropolerna när affärerna av en eller annan anledning började gå sämre. Denna hypotes är alltså motsatt den allmänt vedertagna tesen att orsaken till ett områdes underutveckling är dess isolering och dess förkapitalistiska institutioner.

Den här hypotesen tycks mer än väl bekräftas av den tidigare super-satellitutvecklingen och den nuvarande ultra-underutvecklingen av de en gång sockerexporterande regionerna Västindien, nordöstra Brasilien, de före detta gruvområdena i Minas Gerais i Brasilien, Perus högland och Bolivia och centrala mexikanska stater som Guanajuato, Zacatecas och andra, vilkas namn för flera århundraden sedan var världsberömda för sitt silver. Det finns säkert inte några områden i Latinamerika idag som är mer plågade av underutveckling och fattigdom än dessa; icke desto mindre försåg en gång alla dessa provinser, liksom Bengalen i Indien, den merkantila och industriella kapitalistiska utvecklingen — i metropolerna — med dess hjärteblod. Dessa regioners deltagande i utvecklingen av det världskapitalistiska systemet gav dem, redan under deras guldålder, den typiska underutvecklingsstrukturen hos en kapitalistisk exportekonomi. När marknaden för deras socker eller överflödet i deras gruvor försvann och metropolerna övergav dem och lät dem sköta sig själva, förhindrade den redan förekommande ekonomiska, politiska och sociala strukturen i dessa regioner dem att självständigt åstadkomma en ekonomisk utveckling och gav dem som enda alternativ att lita till sig själva och urarta till den ultra-underutveckling vi finner där idag.

Dessa synpunkter leder fram till ytterligare två hypoteser som har samband med varandra. En är att storgodset, oavsett om det idag förekommer som en plantage eller hacienda, typiskt nog uppstod som ett kommersiellt företag, som för egen del skapade de institutioner som tillät det att svara mot ökad efterfrågan på världsmarknaden eller på den inhemska marknaden, genom att utöka sina landområden, sitt kapital och sin arbetskraft, och som tillät det att öka tillgången på dess produkter. Den femte hypotesen är den att storgods som idag förekommer isolerade, baserade på självförsörjning och halv-feodala, såg efterfrågan på sina varor minska, och att de huvudsakligen återfinns i de ovan nämnda före detta jordbruks- och gruvexportområdena, vilkas ekonomiska aktivitet på det hela taget avtog. Dessa två hypoteser går rakt emot de flesta människors uppfattningar och även en del historikers och andra forskares åsikter, enligt vilka de historiska rötterna och socio-ekonomiska orsakerna till Latinamerikas storgods- och jordbruksinstitutioner står att finna i överföringen av feodala institutioner från Europa och/eller i ekonomisk depression.

De uppgifter som behövs för att pröva dessa hypoteser finns inte tillgängliga för en enkel allmän undersökning och kräver detaljerade analyser av många slag. Icke desto mindre finns en del viktigt bekräftande material till hands. Tillväxten av storgodset i 1800-talets Argentina och Kuba ger klart stöd åt den fjärde hypotesen och kan inte på något sätt hänföras till överföringen av feodala institutioner under kolonial tid. Detta är tydligen också fallet vad gäller det efter-revolutionära och nutida återuppväckandet av storgodsen, särskilt i norra Mexiko, där man producerar för den amerikanska marknaden, liksom längs Perus kust och i de nya kafferegionerna i Brasilien. Omvandlingen av de karibiska öar, t.ex. Barbados, där bönderna tidigare var självägande, till sockerexporterande ekonomien vid olika tidpunkter mellan 1600- och 1900-talet, och det åstadkomna ökade antalet storgods på dessa öar tycks också de kunna bekräfta den fjärde hypotesen. I Chile inträffade tillväxten av storgodsen och skapandet av de slavinstitutioner som senare kom att kallas feodala på 1700-talet och har slutgiltigt visat sig vara resultatet av och

svaret på att man öppnade en marknad för chilenskt vete i Lima.⁸ T.o.m. tillväxten och konsolideringen av storgodssystemet i 1600-talets Mexiko — som de flesta experter i ämnet hänfört till en ekonomisk depression, orsakad av minskad gruvdrift och brist på indiansk arbetskraft och att man därav tvingades klara sig själv, och decentralisera ekonomin — inträffade vid en tidpunkt när stadsbefolkningen och städernas krav ökade, bristen på föda var akut, matvarupriserna skyhöga och lönsamheten för andra ekonomiska verksamheter som gruvdrift och utrikeshandel sjönk.⁹ Alla dessa och andra faktorer gjorde haciendajordbruket mer lönsamt. Således tycks också detta fall bekräfta hypotesen att tillväxten av storgodset och dess feodal-liknande slavvillkor i Latinamerika alltid har varit och alltjämt är det kommersiella svaret på ökad efterfrågan och att storgodssystemet inte innebär främmande institutioners överföring eller överlevande, vilka har förblivit utom räckhåll för kapitalistisk utveckling. Storgodsets utveckling som idag verkligen är mer eller mindre (om än inte fullständigt) isolerad, skulle sedan kunna hänföras till de orsaker som utvecklas i den femte hypotesen — d.v.s. nedgången för tidigare lönsamma jordbruksföretag, vilkas kapital var och vilkas just nu skapade ekonomiska överskott alltjämt är överfört någon annanstans av ägare och köpare, som ofta är samma personer eller familjer. För att pröva dess hypoteser krävs ännu mer detaljerade analyser. Jag har företagit några sådana i en studie rörande Brasiliens jordbruk.¹⁰

Alla dessa hypoteser och studier ger vid handen att det kapitalistiska systemets globala omfattning och enhet, dess monopolstruktur och dess historias ojämna utveckling och resultat: den kommersiella snarare än den industriella kapitalismens fortlevande i den underutvecklade världen (inklusive dess industriellt mest avancerade länder), allt detta förtjänar mycket mer uppmärksamhet vid studiet av ekonomisk utveckling och kulturella förändringar än det hittills rönt. Fastän vetenskap och sanning inte känner några nationsgränser, är det antagligen nya generationer vetenskapsmän från de underutvecklade länderna själva som mest behöver, och bäst kan, ägna den nödvändiga uppmärksamheten åt dessa problem och klarlägga underutvecklingens och utvecklingens process. Det är dessa länders människor som i den sista analysen ställs inför uppgiften att förändra denna inte längre acceptabla process och att skaffa undan denna förtvivlade verklighet.

De kommer inte att kunna förverkliga dessa mål genom att från metropolerna importera sterila stereotyper, som inte svarar mot deras ekonomiska verklighet som satelliter och som inte låter sig påverkas av deras friggjorda politiska behov. För att förändra sin verklighet måste de förstå den. Av det skälet hoppas jag att en bättre bekräftelse på dessa hypoteser och en fortsatt strävan efter den föreslagna historiska, politiska och strukturella angreppsmetoden kanske kan hjälpa folken i de underutvecklade länderna att förstå orsakerna till och eliminera sin underutvecklings- utvecklings- och utvecklingsunderutvecklings- verklighet.

Denna essä publicerades ursprungligen i septembernumret 1966 av *Monthly Review*.

---

⁸ Mario Góngora, *Origen de los "inquilinos" de Chile central* (Santiago: Editorial Universitaria, 1960); Jean Borde och Mario Góngora, *Evolución de la propiedad rural en el Valle del Puango* (Santiago: Instituto de Sociología de la Universidad de Chile); Sergio Sepúlveda, *El trigo chileno en el mercado mundial* (Santiago: Editorial Universitaria, 1959).

⁹ Woodrow Borah, "New Spain's Century of Depression", *Ibero-Americana*, nummer 35 (Berkeley 1951); François Chevalier, "La formación de los grandes latifundios en México", "Problemas Agrícolas e Industriales de México", VIII, nummer 1, 1956. De uppgifter som ligger till grund för min motsatta tolkning svarar dessa författare själva för.

¹⁰ "Kapitalismen och myten om feodalismen i det brasilianska jordbruket" i *Kapitalism och underutveckling i Latinamerika*.